

หลักธรรมเพื่อการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน Dhamma for Self-Administration, Personnel Administration and Job Administration

พระมหาจรรยา อภิธมฺมจิตฺโต* ปิยวรรณ หอมจันทร์** ภัทรพล ใจเย็น***

บทคัดย่อ

หลักธรรมนั้นมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องคุณธรรมความดี ความงาม และความสุข เป็นการกำหนดคุณค่าของแนวทางมาตรฐานความประพฤติเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อกันด้วยการปลูกฝังลักษณะนิสัยในตนเองไปจนถึงการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งพระพุทธศาสนาถือว่า สังคมเป็นสื่อกลางที่ช่วยให้ทุกคนมีโอกาสอันเท่าเทียมกันที่จะพัฒนาตนเอง และเข้าถึงประโยชน์สุขได้มากที่สุด เพราะฉะนั้น การดำเนินชีวิตที่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตน บุคคลรอบข้าง ญาติมิตร เพื่อนร่วมงาน จึงจำเป็นต้องมีธรรมะเป็นเครื่องกำกับ เพื่อเกื้อหนุนจุดหมายที่ตั้งไว้ และเพื่อบรรลุประโยชน์สุขของชีวิตไปตามลำดับขั้นอันเหมาะสม ซึ่งในบทความนี้จะได้นำเสนอหลักธรรมอันเป็นไปเพื่อการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน

คำสำคัญ : บริหารตน, บริหารคน, บริหารงาน

Abstract

Dhamma is covered about merit system ,goodness, beauty and happiness that to set the value of behavior standard guideline for human relations creation of humans to each other through cultivating the good habit to create the interest for society that Buddhism realizes the society is as the center to help every one to have the equal opportunity for self-development and to reach the maximum

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

happiness. Therefore, the way of living is related to personal affairs , surrounding person or close person, relatives, friends and working colleague that it is necessary to have Dhamma as the controlled tool for facilitate the set target and for attaining the benefit of life in the propriate way that in this article presents Dhamma for self-administration, personnel administration and job administration

Keywords : Self-Administration, Personnel Administration and Job Administration

บทนำ

คุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักของการตัดสินใจพฤติกรรมของบุคคล และเป็นอีกมุมหนึ่งที่สำคัญภายในองค์กรเพราะจะช่วยให้การแนะแนวพฤติกรรมที่เหมาะสมให้กับคนและงาน ผู้บริหารจึงมีหน้าที่ในการกำหนดแนวทางความรับผิดชอบที่มีต่องาน มีบทบาทสำคัญในการริเริ่มหรือรักษาคุณธรรมอันดีงามให้คงอยู่เสมอ องค์กรทุกประเภทจึงจำเป็นต้องนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาอย่างถูกวิธีเพื่อให้ได้รับความเชื่อถือ มีภาพพจน์ที่ดี อันจะนำมาซึ่งชื่อเสียง เกียรติยศ ความก้าวหน้าในระยะยาว และความผาสุกของบุคคลในองค์กร การบริหารจัดการองค์กรจึงมีความจำเป็นต้องใช้หลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ผสมผสานเข้าด้วยกันกับหลักการทางพระพุทธศาสนาและนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้ทันกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะของคำสอนพุทธศาสนาที่มีต่อการดำเนินชีวิตว่า พระพุทธศาสนาสอนแนวทางความประพฤติตามหลักสัจธรรมที่เป็นอภิปรัชชาด้วยประโยชน์สุขที่พึงได้ อันเกิดจากการอยู่ร่วมสัมพันธ์กันโดยใช้ปัญญาด้วยเมตตากรุณา และพร้อมกันนั้นก็มุ่งให้บรรลุถึงอิสรภาพทางจิตปัญญาที่เป็นจุดหมายสูงสุดถึงขั้นที่ทำให้อยู่ในโลกได้โดยไม่ติดโลก ฉะนั้น หลักของพระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทในการบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ในองค์กร พุทธศาสนากับคนไทยจึงมีความผูกพันกันมานานไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทยและเจริญมั่นคงในประเทศไทย หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นที่มาของขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต วัฒนธรรม ทัศนคติในด้านความรู้สึกรู้คิดต่างๆ ของคนไทยจะมีหลักพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับ การที่ผู้บริหารนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกำกับในการบริหารงานทุกด้านย่อมเป็นการประสานความเชื่อแนวคิดในเชิงจริยธรรมของสังคมเข้ากับการปฏิบัติหน้าที่ ตามทฤษฎีการบริหารซึ่งทำให้การดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวกับองค์กรนั้นอยู่บนพื้นฐานที่สอดคล้องกับความเชื่อถือการยอมรับของสังคม ตลอดจนสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรที่สามารถทำงานภายใต้กรอบหลักธรรมอันจะสร้างศรัทธาทำให้องค์กรสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการได้อย่างดี

ดังนั้น การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้จึงจำเป็นต้องวางรากฐานชีวิตให้มั่นคงเสียก่อนเพื่อเป็นทุนในการดำเนินชีวิต และเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมรอบตัว และกิจการงานในอนาคต หากบุคคลใดมีการวางแผนชีวิต วางรากฐานชีวิตได้ดี ก็จะเป็น

ปัจจัยเอื้อให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานได้ง่ายขึ้น ดังจะเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชีวิตเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารตน คน งาน ในหัวข้อต่อไป

การบริหารองค์กรแนวใหม่

โดยทั่วไปการบริหารงานในปัจจุบันได้ยึดหลักระบบคุณธรรม แต่หลักระบบคุณธรรมนั้นไม่ได้ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคลอย่างเต็มที่เท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาตัวบุคคลนั้นสลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับอารมณ์และจิตใจ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ปัจจุบันจึงได้มีการศึกษาค้นคว้าปรับปรุงการบริหารงานบุคคลให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อช่วยพัฒนาตัวบุคคลปรับปรุงส่งเสริมสมรรถภาพและเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานซึ่ง (วิจิตร ศรีสอาน, 2541:48) ได้กล่าวว่ามีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. หลักความเสมอภาค ยึดถือการเปิดโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับผู้มีคุณสมบัติตามที่ต้องการในการสมัครเข้าทำงานโดยไม่มีข้อกีดกันเรื่อง ฐานะ เพศ ผิวกาย และศาสนา เป็นการเปิดรับสมัครทั่วไป

2. หลักความสามารถ ยึดถือความรู้ความสามารถ หรือหลักคุณวุฒิเป็นเกณฑ์ในการเลือกสรรบุคคลเข้าทำงาน รวมทั้งการพิจารณาความดีความชอบและการเลื่อนตำแหน่ง

3. หลักความมั่นคง ถือว่าการปฏิบัติงานเป็นอาชีพที่มั่นคงถาวร การจะให้ออกจากงานต้องมีเหตุผล เมื่อพ้นจากงานแล้ว โดยไม่มีความผิด มีผลตอบแทนที่ดำรงชีวิตได้ตามสมควรแก่สภาพ

4. หลักความเป็นกลางทางการเมือง ถือว่าข้าราชการประจำต้องไม่ฝักใฝ่ทางการเมือง มุ่งปฏิบัติงานให้บังเกิดผลดีต่อประชาชน ตามนโยบายของรัฐบาลและในการปฏิบัติงานนั้นข้าราชการประจำมีความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากการแทรกแซงทางการเมืองหรืออยู่ภายใต้อิทธิพลของนักการเมืองหรือพรรคการเมืองใด ๆ

5. หลักการพัฒนา ได้แก่ การจัดให้มีการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถของบุคลากรโดยการให้การศึกษาอบรม จัดระบบนิเทศและตรวจตราการปฏิบัติงานที่ดีเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ตลอดจนการจัดระบบการพิจารณาความดีความชอบและการเลื่อนตำแหน่งอย่างเป็นธรรม

6. หลักความเหมาะสม เป็นหลักของการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โดยการแต่งตั้งหรือมอบหมายงานที่เหมาะสมกับคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถ และความถนัดของตน

7. หลักความยุติธรรม เป็นหลักปฏิบัติในการบริหารงานบุคคล โดยเว้นจากการเลือกที่รักมักที่ชัง มีการกำหนดค่าตอบแทนให้เหมาะสมกับปริมาณและคุณภาพของงานที่รับผิดชอบยึดหลักงานเท่ากันเงินเท่ากัน

8. หลักสวัสดิการ ได้แก่ การจัดให้มีบริการสวัสดิการต่างๆ ที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถอุทิศตนให้กับงานได้เต็มที่ เช่น การจัดที่ทำงานให้ถูกสุขลักษณะการรักษาสุขภาพความปลอดภัย และการสงเคราะห์ต่างๆ

9. หลักการเสริมสร้าง ได้แก่ การเสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรมทั้งในทางป้องกันการกระทำผิดและประพฤติดีมีชอบของบุคลากร ตลอดจนกวาดล้างโทษผู้กระทำผิด

10. หลักมนุษยธรรม ได้แก่ การยอมรับนับถือศักดิ์ศรีของบุคคลแต่ละคนโดยยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงาน โดยการเสริมสร้างบรรยากาศและสัมพันธภาพอันดีให้เกิดขึ้นในระหว่างบุคลากรของหน่วยงาน

11. หลักประสิทธิภาพ ถือว่าการทำงานใดๆ จะต้องพยายามทำให้เกิดผลดีที่สุดโดยใช้คนเวลา และค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด การจะกระทำเช่นนี้ได้ต้องมีการวางแผนการประสานงานการจัด แบ่งหน้าที่ รวมทั้งวิธีการทำงานที่ดี

12. หลักการศึกษาวิชาญ การบริหารงานบุคคลจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมทันสมัยอยู่เสมอ ระบบบริหารงานบุคคลที่ดีจำเป็นต้องมีการศึกษาวิชาญปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพื่อจะได้นำวิทาการใหม่ๆ มาใช้ปรับปรุงการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้แล้วการบริหารก้าวใหม่ผู้บริหารต้องมีคุณลักษณะเฉพาะตนในการบริหาร จำเป็นต้องมีเครื่องมือของผู้บริหาร (Executive Tools) เพราะเครื่องมือในการบริหารจะสามารถทำให้ผู้บริหารสามารถทำงานที่ท่ายู่ให้เกิดผลดีโดยถ้ามีเครื่องมือดีก็ทำให้การบริหารเสียกำลังและเวลาน้อยที่สุดในการบริหารก็เป็นโอกาสในการบริหารและแข่งขันกับคู่แข่งในกลุ่มฐานธุรกิจเดียวกัน

1. ผู้บริหารต้องมีความกระตือรือร้น (Enthusiasm) โดยมีความกระตือรือร้นในการจัดการสิ่งใดก็ตาม ถ้าผู้บริหารมีความกระตือรือร้นในการทำงานแล้วผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความกระตือรือร้นตามมีความสนใจในการทำงาน ถ้าผู้บริหารไม่มีความกระตือรือร้นแล้วก็จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานเฉื่อยชาไปด้วย ความกระตือรือร้นนั้นเป็นสิ่งที่ถ้าผู้บริหารใช้ความกระตือรือร้นมากเกินไปก็ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความรู้สึกทางอารมณ์ที่ตึงเครียดในการทำงาน การทำงานที่มีความกระตือรือร้นนั้นการทำงานก็จะมี การดำเนินการไปตามปกติเกิดความราบรื่นในการทำงานภายในองค์กรโดยไม่ต้องบอกพนักงานไม่ต้องกระตุ้นหรือปลุกความกระตือรือร้นในตัวบุคลากรรายบุคคล

2. ผู้บริหารต้องมีความสดชื่นรื่นเริง (Cheerfulness) ความสดชื่นรื่นเริงทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีความเลื่อมใสและเชื่อถือ ทำให้เกิดบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการทำงาน ทำให้ผ่านความยากลำบากและอุปสรรคต่างๆ ไปได้ ความรู้สึกแบบนี้จะทำให้ผู้บริหารสามารถเรียกร้องความร่วมมือและก่อให้เกิดบรรยากาศในการยากทำงานของบุคลากรได้ และ

3. ความไม่เห็นแก่ตัว (Unselfishness) ความไม่เห็นแก่ตัวเป็นเครื่องมือของผู้บริหาร ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ไว้วางใจเจ้านายที่เห็นแก่ตัว โดยเฉพาะถ้าเห็นแก่ตัวนั้นถึงกับทำให้เจ้านายคนนั้นอุปเอาความดีความชอบอันเกิดจากข้อเสนอของผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นของตนเอง ต่อเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชามีความรู้สึกว่าเจ้านายของตนมีความสนใจในผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างแท้จริง ผู้ใต้บังคับบัญชาก็จะมีความจงรักภักดีตอบแทนดังนั้นผู้บริหารจึงสมควรที่ไม่เห็นแก่ตัว (วิญญาณรักษ์, 2520:12-14)

การบริหารองค์กรเชิงพุทธ

การบริหารองค์กร (Organization Management) ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งในการบริหารองค์กรนั้นจะต้องมีการบริหาร 4 ด้าน คือ 1.การบริหารทรัพยากรมนุษย์ 2.การบริหารงบประมาณ 3.การบริหารวัสดุอุปกรณ์ และ 4.การบริหารงาน และจะมีผู้เกี่ยวข้องตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ฉะนั้น การนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จนั้นไม่ยาก จึงจะต้องมีการบริหารอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติงาน ซึ่งหลักการบริหารในตะวันตกได้เสนอไว้หลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎี POCCC ทฤษฎี POSDCORB เป็นต้น แต่ในบทความนี้จะเสนอแนวทางการบริหารองค์กรตามแนวคิดทางตะวันออก คือ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการบริหารองค์กร

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ แม้จะผ่านมาแล้วกว่า 2,600 ปี แต่ยังสามารถนำมาใช้สำหรับการบริหารในปัจจุบันได้ ซึ่งในการบริหารองค์กรผู้เขียนจึงขอเสนอหลักธรรมพอสังเขป ดังนี้

อริยสัจ 4 ถือว่าเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับพระพุทธศาสนา และถือว่าเป็นอีกหนึ่งหัวใจหลักของชาวพุทธที่ยึดถือปฏิบัติตามเพื่อใช้แก้สภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตและสังคม เพราะหลักอริยสัจ 4 เป็นหลักที่เป็นเหตุเป็นผลสามารถนำมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในสังคมและบริหารจัดการในองค์กร

สารณียธรรม หมายถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน(ที.ปา. (ไทย) 11/324/321) เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก(ที.ปา. (ไทย) 11/356/387) ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน(ม.ม. (ไทย) 12/492/531) 1.เมตตาทายกรรม หมายถึง การตั้งมั่นเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2.เมตตาวจีกรรม หมายถึง การตั้งมั่นเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3.เมตตาโมณกรรม หมายถึง การตั้งมั่นเมตตาโมณกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง 4.สาธารณโภคิตา หมายถึง การบริโภคน้ำโดยไม่แบ่งแยก 5.สีลสามัญญดา หมายถึง การมีศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย 6.ทัญญูสามัญญดา หมายถึง การมีอริยทัญญูในอริยมรรค(อง.ฉก.อ. (บาลี) 3/11/103) อันเป็นธรรมเครื่องนำออก เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตามเสมอกันกับเพื่อน

สัปปุริสธรรม คือ คุณธรรมคุณงามความดีเป็นตัวคอยกำหนดให้ผู้บริหารในฐานะเป็นหัวหน้าต้องปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาสมควรต้องกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรอื่นและจะต้องบังคับใจตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538:276) 1.ธัมมัญญดา รู้หลักการ เมื่อดำรงตำแหน่งมีฐานะหรือจะทำอะไรก็ตามต้องรู้หลักการรู้งานรู้หน้าที่ 2.อัตถัญญดา รู้จุดหมาย ผู้นำถ้าไม่รู้จุดหมายก็ไม่รู้ว่าจะนำคนและกิจการไปในทิศทางใด 3.อัตตัญญดา รู้ตนคือต้อง รู้ว่าตนเองคือใครมีภาวะเป็นอะไรอยู่ในสถานะใดมีคุณสมบัติมีความพร้อมมีความถนัดสติปัญญาความสามารถอย่างไร 4.มัตตัญญดา รู้ประมาณคือ รู้จักความพอดีหมายความว่าต้องรู้จักขอบเขตขีดขึ้นความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่างๆ 5.กาลัญญดา รู้กาลคือ รู้จักเวลา รู้จัก

การวางแผนงาน 6.ปริสัญญตา รู้ชุมชนคือ รู้สังคมเพื่อสนองความต้องการได้ถูกต้องหรือแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด 7.ปุคคัลญตา รู้บุคคลคือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ร่วมงานเพื่อการปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม

ดังนั้น เมื่อก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารไม่ว่าจะองค์กรประเภทใดหรือระดับใดก็ตาม จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง อันเป็นผลที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โลกข้อมูลข่าวสาร ภาวะการแข่งขันที่ไร้พรมแดน ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและภาวะที่มีทรัพยากรจำกัด ผู้บริหารจึงต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการกระตุ้นให้บุคลากรในองค์กรได้ใช้ศักยภาพ ทำงานให้เกิดผลสูงสุด เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ สร้างพันธมิตรทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งบุคลากรในองค์กรนั้นถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติงาน องค์กรจะประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือช่วยกันทำงานของบุคลากรหรือคนงานที่ทำงานในองค์กร ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “รถม้าแล่นไปได้เพราะมีล้อ สลักคอตึงส่วนประกอบต่าง ๆ ของรถม้าเข้าด้วยกันฉันใด คนในสังคมก็ฉันนั้น”

หลักธรรมเพื่อการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน

หลักปาปนิกรรม 3 เพื่อการบริหารตน

การบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคนและงานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหาร ผู้บริหารจึงเป็นบุคคลซึ่งมีอิทธิพลที่จะทำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และบรรลุวัตถุประสงค์นั้นด้วยกัน เป็นบุคคลที่ทำให้องค์กรมีความก้าวหน้าและบรรลุผลสำเร็จ และการที่จะพัฒนาองค์กรเพื่อนำพาไปสู่การมีประสิทธิภาพสูงนั้นได้ผู้บริหารต้องมีหลักในการบริหารตนเองเสียก่อน ซึ่งสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งคือหลักคุณธรรมของผู้นำ ได้แก่ ปาปนิกรรม 3 (อง.ติก. 20/459/146) โดยที่หลักปาปนิกรรมนั้น สามารถนำมาปรับใช้กับผู้นำได้ ดังเช่น พระธรรมโกศาจารย์(2549:38-39) ได้อธิบายรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. จักขุมา หมายถึง ปัญญามองการไกล เช่นถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักบริหารธุรกิจต้องรู้ว่าอนาคตเศรษฐกิจหรือตลาดจะมีแนวโน้มเป็นอย่างไร สามารถคาดการณ์อนาคตในการดำเนินธุรกิจได้แม่นยำจากการอาศัยกระบวนการคิดที่รอบคอบและมีเหตุผลโดยอาจใช้ประสบการณ์ในอดีตร่วมในการตัดสินใจและวางแผนด้วย ซึ่งคุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า Conceptual Skill คือ การชำนาญในการใช้ความคิดหรือ ทักษะทางด้านความคิด

2. วิรูโห หมายถึง จัดการธุระได้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่นนักการเงินต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญทางการเงินสามารถคำนวณอัตราผลตอบแทนต่างๆได้หรือเข้าใจในงบการเงินที่ใช้ในการประกอบการตัดสินใจได้ เป็นต้น คุณลักษณะนี้ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า Technical Skill คือ ความชำนาญการด้านเทคนิค หรือ ทักษะทางการปฏิบัติงาน

3. นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการติดต่อประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด มีความสามารถในการสื่อสารสามารถ ประสานผูกใจคนให้เป็นที่รักของคนโดยสามารถทำให้

พนักงานแต่ละคนปฏิบัติงานตามคำสั่งด้วยความเต็มใจได้ เป็นต้น คุณลักษณะนี้ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คือความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์ หรือทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์

กล่าวโดยสรุปว่า ผู้บริหารหรือนักบริหารจำเป็นต้องบริหารตนเองให้มีความเชี่ยวชาญชำนาญการเสียก่อน ทั้งนี้คุณลักษณะทั้งสามประการนั้นมีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันขึ้นอยู่กับระดับของนักบริหาร ถ้าเป็นนักบริหารระดับสูงที่ต้องรับผิดชอบในการวางแผนและควบคุมคนจำนวนมาก คุณลักษณะข้อที่ 1 และ 3 มีความสำคัญมาก ส่วนข้อที่ 2 มีน้อยเพราะเขาสามารถใช้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความสามารถเฉพาะด้านได้ สำหรับนักบริหารระดับกลางคุณลักษณะทั้ง 3 ข้อมีความสำคัญพอๆ กัน คือต้องมีความชำนาญเฉพาะด้านและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา ในขณะเดียวกันต้องมองภาพกว้างและไกลเพื่อเตรียมตัวสำหรับเป็นนักบริหารระดับสูง นอกจากนั้นต้องมีความสามารถในการสื่อสารประสานงานในการถ่ายทอดนโยบายและยุทธศาสตร์จากผู้บริหารระดับสูงมาสู่การปฏิบัติในผู้บริหารและพนักงานระดับล่างและนำผลการดำเนินงานที่ได้จากการปฏิบัติงานมาสรุปและนำเสนอต่อผู้บริหารระดับสูง

หลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อการบริหารคน

ในยุคที่มีการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปอย่างรวดเร็ว สังคมการทำงานในปัจจุบันจึงประกอบด้วยปัจจัยหลายด้านที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมงานในองค์กร ซึ่งปัจจัยประการหนึ่งที่สำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมงานในองค์กรของบุคคลคือ ผู้บริหารที่มีความสามารถนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ นอกจากความสามารถ ความเชี่ยวชาญในกิจการงานต่างๆ แล้ว ผู้บริหารยังต้องมีความเสมอภาค การให้ความมั่นคงในงานแก่บุคลากร ความยุติธรรมที่เป็นหลักปฏิบัติในการบริหารงานบุคคล และการเสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเรื่องของหลักการสงเคราะห์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน หลักการยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้อื่นนั้น คือ สังคหวัตถุธรรม ซึ่งพระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย(2539:119) ได้ให้ความหมายและองค์ประกอบของ สังคหวัตถุธรรม หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1. ทาน คือ การให้ปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ แบ่งปัน ช่วยสงเคราะห์ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยาเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว

2. ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ ที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุมีผล ชักจูงในทางที่ดีงาม แสดงความเห็นอกเห็นใจ เป็นกำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจอันดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะสำหรับกาลเทศะ

3. อตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ให้ความช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายกิจการต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาลและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

4. สมานัตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอด้านเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่น ไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

หลักอิทธิบาทเพื่อการบริหารงาน

การทำงานที่จะให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ มากมาย แต่สิ่งที่สำคัญและขาดไม่ได้ คือคุณธรรม สำหรับผู้บริหารในการบริหารงานต้องมีการส่งเสริมผู้ปฏิบัติงานให้ได้ใช้ศักยภาพที่มีในการทำงานอย่างเต็มที่ บุคคลจำนวนมากที่ทำงานแล้วไม่ประสบความสำเร็จ และทำงานแล้วไม่มีประสิทธิภาพ เพราะสิ่งที่ขาดไปนั้น คือการนำหลักธรรมมาใช้สนับสนุนในการทำงาน ซึ่งหลักธรรมที่เกี่ยวกับการทำงานในพระพุทธศาสนา เรียกว่า อิทธิบาท 4 หลักแห่งความสำเร็จ หลักธรรมนี้เป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน ในขณะเดียวกัน พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี (2551:92) ได้กล่าวถึง การทำงานให้ประสบความสำเร็จตามแนวพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 อิทธิบาท แปลว่า หลักพื้นฐานแห่งความสำเร็จ หรือทางสู่ความสำเร็จ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. ฉันทะ คือ มีใจรัก ทำงานด้วยใจรักงาน
2. วิริยะ คือ พากเพียรทำ รักแล้วต้องขยัน ความขยันคือ ภาวปฏิบัติการของความรัก ความรักในงานจะทำให้เรารู้ว่าควรทำงานอะไร ส่วนความขยันจะทำให้งานนั้นก้าวไปสู่ความสำเร็จ การทำงานถ้าขาดความขยัน ความขี้เกียจจะไม่เกิด
3. จิตตะ คือ จดจำจ่อจิต หมายความว่า ทำอะไรก็ตามให้เจาะลงไป ปักใจลงไปในสิ่งนั้น อย่างลึกซึ้ง อย่างมุ่งมั่น อย่างจริงจัง และอย่างทุ่มเท ใครก็ตามที่ทำงานด้วยการเอาใจจดจ่ออยู่กับงานนั้น คนนั้นจะประสบความสำเร็จ

4. วิมังสา คือ วินิจจวิจย ได้แก่ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ พัฒนานั่นเอง

เมื่อเราทำงานอะไรก็ตามให้พิถีพิถันวิเคราะห์ สร้างสรรค์พัฒนา พระพุทธเจ้าทรงเป็นตัวอย่างของนักวิจัยชั้นยอดของโลกพระองค์ทรงสามารถสร้างปัญญาขึ้นมาใหม่จากเหตุการณ์ที่คนทั้งหลายมองไม่เห็นว่าเป็นทางมาของปัญญาได้อย่างไร หากเราจำพุทธประวัติได้ก็จะพบว่า สาเหตุที่ทำให้พระพุทธเจ้าแต่เมื่อยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช ก็เป็นเพราะว่าพระองค์ทรงรู้จักใช้ปัญญาในเชิงสร้างสรรค์อันได้แก่ การรู้จักคิดเชิงวิเคราะห์

บทสรุป

การบริหาร เป็นการดำเนินงานหรือกระบวนการของบุคคลทั้ง 2 คนขึ้นไปมาร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันทำงาน เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่างๆ ทำให้การบริหารเกิดการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้ารวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งในการบริหารองค์กรนั้นจะต้องมีหลักการบริหาร 4

ด้าน คือ การบริหารทรัพยากรมนุษย์, การบริหารงบประมาณ, การบริหารวัสดุอุปกรณ์ และการบริหารงาน หรือกล่าวโดยรวมว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารคนและงาน ซึ่งผู้บริหารที่มีความสามารถน่าองค์กรไปสู่ความสำเร็จ นอกจากความสามารถ ความเชี่ยวชาญในกิจการงานต่างๆ แล้ว ผู้บริหารยังต้องมีความเสมอภาค ความยุติธรรม และเสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรมด้วย

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการบริหารองค์กรจะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ ผู้บริหารต้องมีหลักในการบริหารตนเองเสียก่อน ซึ่งสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งคือหลักคุณธรรมของผู้นำ ได้แก่ ปาปนิกรธรรม 3 และการบริหารคนที่เป็นสิ่งสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมงานในองค์กร ผู้บริหารต้องมีหลักการยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้อื่นนั้น คือ สังคหวัตถุธรรม นอกจากนี้ในการบริหารงานให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทธรรม แปลว่า หลักพื้นฐานแห่งความสำเร็จ หรือทางสู่ความสำเร็จ ดังนั้น การบริหารจัดการองค์กรจึงมีความจำเป็นต้องใช้หลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ผสมผสานเข้าด้วยกันกับหลักการทางพระพุทธศาสนาและนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้ทันกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- ไกรฤกษ์ ศิลาคม. (2557). เอกสารประกอบการสอนรายวิชา จริยธรรมกับชีวิต. อุดรธานี: สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบุญเพียร ปุณฺณวิริโย. (2539). แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอุทัย วชิรเมธี. (2551). คนสำราญ งานสำเร็จ. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2541). หน่วยที่ 1 ลักษณะและความสำคัญของการบริหารงานบุคคล ในเอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 23. นนทบุรี : สาขาวิชาวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิญญู อังคนารักษ์. (2520). วิธีทำงานให้ได้ดี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

งานประชุม วิชาการระดับชาติ MCU Congress 3

นวัตกรรมทางการปกครอง
และการบริหารในยุคไทยแลนด์

วันที่ 31 สิงหาคม 2562

ณ ห้องเรียริเตอร์ ชั้น 1 โซน บี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จัดโดย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ร่วมกับภาคีเครือข่าย

1

กลุ่มนวัตกรรม
การจัดการศึกษา